

กทันตแพทยสมาคมแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์

แนวทางการให้การรักษาทางทันตกรรมในภาวะที่มีการระบาดของ COVID-19

ทันตแพทยสมาคมแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์

เชื้อ SARS-CoV-2 ที่ทำให้เกิดโรค COVID-19 เป็นไวรัสในกลุ่มขนาดใหญ่ที่รู้จักกันในชื่อ โครนาไวรัส ซึ่งทำให้เกิดโรคตั้งแต่ไข้หวัดธรรมดาไปจนถึงโรคที่รุนแรงมากขึ้น เช่น โรคทางเดินหายใจตะวันออกกลาง และ SARS เนื่องจากเป็นโรคติดเชื้อที่อุบัติใหม่ จึงยังไม่มีวัคซีนฉีดป้องกัน และยาที่ใช้รักษาที่แน่ชัด นอกจากนี้ขณะนี้ ยังพบว่าการกลายพันธุ์ของเชื้อ เป็น S type และ L type เชื้อนี้สามารถแพร่กระจายผ่านทางละอองจาก อาการไอและจาม (droplet transmission) ในระยะประมาณ 6 ฟุต (1.8 เมตร) และจากการสัมผัสสารคัดหลั่ง (contact transmission) เข้าสู่ร่างกายทางระบบทางเดินหายใจ ปาก และทางตา และสามารถพบอาร์เอ็นเอ ของไวรัสในอุจจาระของผู้ป่วยที่ติดเชื้อ เชื้อนี้มีระยะการฟักตัว 2-14 วัน สามารถแพร่กระจายได้แม้ผู้ติดเชื้อยังไม่มี อาการ และมีค่าระดับการติดเชื้อพื้นฐาน 3 ถึง 5 หรือไวรัสนี้สามารถส่งผลให้เกิดผู้ป่วยรายใหม่ได้ 4 คน ผู้ติดเชื้อ 80 % มีอาการเพียงเล็กน้อย 15 % มีปอดอักเสบรุนแรง และ 3-5 % ต้องอยู่ไอซียู อัตราการเสียชีวิตอยู่ที่ 2.9 % อาการแสดงที่เด่นชัดของโรค คือ มีไข้ อ่อนเพลีย ไอแห้ง หายใจลำบากหรือหอบเหนื่อย ถ้าเป็นมาก จะมีอาการปอดบวม ไตวาย และเสียชีวิตในที่สุด

แนวทางการให้การรักษาผู้ป่วยทางทันตกรรม

การระบาดในระดับสาม คือ มีการระบาดในชุมชน อย่างกว้างขวางและต่อเนื่อง ไม่ทราบว่ามีใครติด จากใคร หรือแหล่งใดอย่างชัดเจน การจัดให้เป็นการระบาดในระดับสาม **ต้องฟังการประกาศจากกระทรวง สาธารณสุข** เท่านั้น (เนื่องจากมีการออกข่าวทางสื่อออนไลน์ มากมายที่ไม่มีการคัดกรอง และ เป็นข่าวปลอม ที่สร้างความสับสนให้กับสังคม)

ควรงดการให้บริการทันตกรรมในเกือบทุกหัตถการ ยกเว้น ภาวะฉุกเฉินที่ผู้ป่วยมีการบวม ติดเชื้อ โดยเฉียบพลัน และ/หรือ เป็นการรักษาต่อเนื่องที่การหยุดให้การรักษามีผลในเชิงลบ หรือ ทำให้สภาวะ ของผู้รับการรักษาทันตกรรม มีความทนทุกข์ทรมานจาก สภาพดังกล่าวเพิ่มขึ้น

หัตถการทั่ว ๆ ไป ทางทันตกรรม ก่อให้เกิดการฟุ้งกระจายของละออง จากเครื่องมือ ซึ่งอาจจะเป็น ช่องทางที่ทำให้เชื้อ Virus Covid 19 แพร่กระจายได้

ห้องที่ใช้ทำหัตถการในสภาวะที่มีการระบาดระดับสาม ควรเป็นห้องที่เป็น Negative Pressure เช่นเดียวกับห้องผ่าตัดในโรงพยาบาล

กทันตแพทยสมาคมแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์

ในสภาพปัจจุบันที่ยังอยู่ในระดับ สอง ควรดำเนินการตามมาตรการดังนี้

การระบาดในระดับสอง คือ มีระบาดในชุมชน เป็นวงแคบอย่างต่อเนื่อง มีการระบาดจากคนสู่คนได้
ว่าเป็นใคร ติดจากใครอย่างชัดเจน ควรมีมาตรการต่อไปนี้

การคัดกรองผู้ป่วย

เพื่อหลีกเลี่ยงหรือเลื่อนการให้การรักษาผู้ป่วยที่อยู่ในกลุ่มเฝ้าระวังการติดเชื้อ (PUI-Patient Under Investigation) ควรซักถามประวัติจากผู้ป่วยช่วง 14 วันที่ผ่านมา ดังนี้

- ประวัติมีไข้ อุณหภูมิมากกว่า 37.5 องศา อ่อนเพลีย มีอาการทางเดินหายใจ หายใจลำบาก
- เพิ่งเดินทางกลับมาจากประเทศที่มีการระบาดของโรค หรือเที่ยวบินแวะพักในประเทศที่มีความเสี่ยงมากกว่า 2-3 ชั่วโมง หรือประกอบอาชีพที่เกี่ยวข้องกับบุคคลที่เพิ่งเดินทางมาจากประเทศที่มีการระบาดของโรค COVID-19
- มีประวัติใกล้ชิดกับผู้ป่วยที่ยืนยันว่าเป็นโรค COVID-19
- ประกอบอาชีพที่สัมผัสกับผู้ที่เดินทางมาจากประเทศที่มีการระบาดของโรค COVID-19

การให้บริการทางทันตกรรม

กำหนดให้ใช้มาตรการการควบคุมและป้องกันการติดเชื้อตามหลักของ Standard Precautions ในทุกหัตถการดังนี้

1. **การล้างมือ** ควรทำทุกครั้งก่อนสวมถุงมือและหลังถอดถุงมือ หรือหลังจากการสัมผัสสารคัดหลั่งหรือพื้นผิวที่ปนเปื้อน หรือเมื่อมือเกิดการปนเปื้อนที่มือ โดยควรถอดเครื่องประดับทั้งหมดที่มือออกก่อนการล้างมือเสมอ และ**ควรล้างมือให้สะอาด ตามมาตรฐานการล้างมือ 6 ขั้นตอน ของ WHO ล่าสุด** เพื่อล้างให้สะอาดถวนทั่วทั้งข้อมือทั้งสองด้าน บริเวณปลายนิ้วมือและเล็บ หัวแม่มือ และบริเวณเส้นลายนิ้วมือ หากไม่สะดวกที่จะล้างมือด้วยน้ำและสบู่ สามารถถูมือให้ครบทั้ง 6 ขั้นตอนด้วยแอลกอฮอล์ หรือแอลกอฮอล์เจลและปล่อยให้แอลกอฮอล์แห้งเองบนมือ สำหรับแอลกอฮอล์ที่ใช้ต้องมีความเข้มข้นตามปริมาตรร้อยละ 60-85 ถ้าน้อยหรือมากกว่านี้ประสิทธิภาพในการฆ่าเชื้อของแอลกอฮอล์จะลดลง

กิตติแพทยสมาคมแห่งประเทศไทย

ในพระบรมราชูปถัมภ์

2. **การสวมเครื่องป้องกันตนเอง** (PPE- Personal Protective Equipment) เป็นอุปกรณ์ที่จำเป็นในการป้องกันไม่ให้เกิดการติดเชื้อ
 - 2.1 **เสื้อกาวน์** ควร**แขนยาว และปลายแขนเสื้อรัดปลายแขน**
 - 2.2 **แว่นป้องกัน** ควรเป็นชนิดที่มีขอบด้านบน และด้านข้าง หรืออาจใช้เฟซชีลด์ที่ยาวลงมาถึงคาง ด้านข้างโอบรอบใบหน้า และมีส่วนที่คลุมศีรษะด้านบน เพื่อสามารถป้องกันการปนเปื้อนใบหน้าได้โดยรอบ หรือ อาจใช้หมวกคลุมผมทั้งศีรษะ
 - 2.3 **แมสค์** นับเป็นอุปกรณ์ที่สำคัญ ทั้งนี้เพื่อความปลอดภัยของผู้ให้การดูแลรักษาผู้ป่วย ซึ่งมีให้เลือกใช้หลายแบบตามความต้องการ
 - 2.3.1 **Surgical mask** ที่ได้มาตรฐาน อย่างน้อยประกอบด้วย 3 ชั้น โดย
 - 2.3.1.1 ชั้นนอกสามารถป้องกันการรั่วซึมของของเหลว
 - 2.3.1.2 ชั้นกลางเป็นตัวแผ่นกรองที่มีประสิทธิภาพในการกรองร้อยละ 95 สำหรับอนุภาคขนาด 0.3 ไมครอน
 - 2.3.1.3 ชั้นในอ่อนนุ่มและซับความชื้นได้
หากแมสค์ที่ใช้อยู่ชั้น ประสิทธิภาพในการกรองจะลดลง ดังนั้นจึงควรเปลี่ยนชั้นใหม่ surgical mask ที่นำเทปมาปิดโดยรอบ จะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการกรองอากาศได้มากขึ้น
 - 2.3.2 **แมสค์ N95** ทางกรมแพทย์จากการศึกษาวิจัยพบว่ามีประสิทธิภาพในการกรองอากาศได้มากกว่า surgical mask เนื่องจากขอบของแมสค์มีการแนบสนิทกับใบหน้ามากกว่า แต่ทั้งนี้ในการใช้แมสค์ N95 ต้องทำ fit test ทุกครั้ง เพื่อการใช้งานที่มีประสิทธิภาพในการใช้งานสูงสุด
แมสค์ N95 ที่ใช้เพื่อกรองฝุ่น ไม่เหมือนกับ Mask N95 ทางกรมแพทย์
 - 2.3.3 **แมสค์ผ้า** หากนำมาใช้งาน ด้านนอกต้องทำจากผ้าที่ไม่ดูดซับน้ำ การตัดเย็บต้องทำด้วยผ้าหลายชั้น และมีเส้นใยที่แน่นพอที่ให้ประสิทธิภาพในการกรองใกล้เคียงกับ surgical mask
 - 2.4 **ถุงมือ** ใช้เฉพาะผู้ป่วยแต่ละราย ในการสวมควรจัดให้ขอบถุงมือคลุมปลายแขนเสื้อกาวน์ และในระหว่างให้การรักษาผู้ป่วยไม่ควรสัมผัสพื้นผิวที่ปนเปื้อนใด ๆ ภายหลังจากการใช้งานให้ทิ้งในถังขยะติดเชื้อ

กปนทแพทยสมาคมแห่งประเทศไทย

ในพระบรมราชูปถัมภ์

3. **การจัดเตรียมเครื่องมือที่ใช้ในการรักษา** ถ้าเป็นเครื่องมือที่ใช้ซ้ำหรือนำกลับมาใช้ใหม่ ต้องทำความสะอาดและฆ่าเชื้อหรือทำให้ปลอดเชื้ออย่างถูกต้องและตามมาตรฐานการ Sterilization
4. **การดูแลพื้นผิวและสิ่งแวดล้อม** ซึ่งแยกเป็นสองระดับ คือ
 - 4.1 **พื้นผิวที่สัมผัสระหว่างการดำเนินงาน (critical contact surface)** ควรได้รับการดูแลสำหรับผู้ป่วยแต่ละราย วิธีใดวิธีหนึ่งในสองวิธี คือ 1) ทำความสะอาดและฆ่าเชื้อด้วยสารฆ่าเชื้อที่มีประสิทธิภาพปานกลางที่สามารถฆ่าเชื้อไวรัสได้ หรือ 2) คลุมพื้นผิวเหล่านั้นด้วยวัสดุ เช่น พลาสติกห่ออาหาร (plastic wrap) ถุงพลาสติกที่สะอาด เป็นต้น ซึ่งวิธีนี้หากหลังจากการแกะวัสดุที่คลุมออกแล้ว หากพื้นผิวด้านล่างไม่มีการปนเปื้อนสารคัดหลั่ง ก็สามารถคลุมพื้นผิวใหม่ได้เลย
 - 4.2 **พื้นผิวที่ไม่เกี่ยวข้องกับการรักษาโดยตรง (house keeping surface)** ได้แก่ พื้นห้อง ผนังห้อง พื้นผิวโต๊ะและเก้าอี้ ตู้เก็บของ เป็นต้น พื้นผิวเหล่านี้ให้หมั่นเช็ดทำความสะอาด และฆ่าเชื้อด้วยน้ำยาที่มีประสิทธิภาพต่ำ ซึ่งเป็นสารฆ่าเชื้อที่ไม่สามารถฆ่าเชื้อไวรัสได้
5. **การฉีดยา** กำหนดให้ใช้เข็ม หลอดยาชา และไซริงจ์ฉีดยา สำหรับผู้ป่วยแต่ละราย
6. **การดูแลสุขอนามัยทางเดินหายใจ** ของผู้มารับการรักษาทางทันตกรรมและผู้ติดตาม

การสวมแมสก์ให้กับผู้ที่มีอาการไอ หรือจาม สามารถลดปริมาณเชื้อที่แพร่กระจายออกมาได้ถึงร้อยละ 80 ดังนั้นควรให้ผู้มารับการรักษาทางทันตกรรมและญาติหรือผู้ติดตามที่ ไอ จาม หรือมีอาการทางเดินหายใจ สวมแมสก์เพื่อลดปริมาณการปลดปล่อยเชื้อ และควรแยกผู้ป่วยที่มีอาการดังกล่าวออกจากผู้ป่วยทั่วไปอย่างน้อย 6 ฟุตหรือประมาณ 2 เมตร และควรติดโปสเตอร์แนะนำให้ผู้ที่มีอาการไอหรือจามให้ทำการไอหรือจามใส่ข้อพับข้อศอก และถ้าไอจามใส่ฝ่ามือควรมีกระดาษทิชชูรองรับ และล้างมือทันทีหลังจากทิ้งกระดาษทิชชูในขยะติดเชื้อ
7. **ขยะติดเชื้อ** ได้แก่ ขยะที่ปนเปื้อนสารคัดหลั่งของผู้ป่วย ควรทิ้งลงในถังขยะติดเชื้อ
8. **การถ่ายเทอากาศ** บริเวณพื้นที่ที่ผู้ป่วยนั่งรอ และห้องที่ให้การรักษา กำหนดให้เป็น positive pressure rooms และควรมีการถ่ายเทอากาศที่พอเพียง หากมีการติดตั้งเครื่องฟอกอากาศควรวางไว้ด้านตรงข้ามทันตแพทย์ และในระดับของศีรษะผู้รับบริการทันตกรรม

กิตติแพทยสมาคมแห่งประเทศไทย

ในพระบรมราชูปถัมภ์

มาตรการเสริมอื่น ๆ

มาตรการเสริมที่ช่วยลดปริมาณการฟุ้งกระจายของเชื้อ และลดการปนเปื้อนที่อาจเกิดขึ้นมี ดังนี้

- การให้ผู้ป่วยบ้วนน้ำหรือน้ำยาบ้วนปากก่อนการทำฟัน หรือแปรงฟันก่อนการทำฟัน สามารถลดปริมาณเชื้อในละอองฝอยที่ออกมาได้มากถึงร้อยละ 70-90
- การใช้แผ่นยางกันน้ำลาย ในกรณีที่สามารถทำได้
- การใช้เครื่องดูดแรงดันสูง โดยเฉพาะที่มีลักษณะหัวดูดที่ใหญ่ ซึ่งออกแบบมาเพื่อดูดละออง และลดละอองฝอยที่กระจายในระหว่างกรอฟันหรือขูดหินน้ำลาย
- การทำงานด้วย aseptic technique โดยระหว่างการรักษา ต้องไม่สัมผัสพื้นผิวที่ไม่ได้รับการทำความสะอาดและฆ่าเชื้อ หรือคลุมพื้นผิวเพื่อป้องกันการปนเปื้อน สำหรับผู้ป่วยรายแต่ละราย และไม่หยิบหรือปรับแว่น เฟซชีลด์ และแมสค์ ระหว่างการรักษา เพราะจะทำให้เกิดการปนเปื้อนบนใบหน้าได้

วันที่ 17 มีนาคม พ.ศ. 2563